

UČITELJSKI
T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VI. V Ljubljani 1. decembra 1866. List 23.

N á d a.

Jasno kedar nébesa je lice,
Kedar se prijazno nam smehljá,
Čez verhove svetli žar peljá,
Razpróstira svit se čez gorice,
In nas zóra zlata vabi s koč —
Vladala mar tàmna bode noč?

Praznična ko vigred se prikaže,
V pisan plašč ogerne dol in plan,
Svet odprè se skoraj nam neznan —
Cvet, narava, vigred mar se laže?
Al ne smem imeti dobrih nad —
Da za cvetjem pride sladek sad?

Oj, sleparna je človeška nada!
Up najslajši nam razsuje kert, —
V sanjah vidimo Adamov vert,
Koder misel se sprehaje rada;
V cvetji plodnem červ je gospodar,
V jašnih pa višavah spi vihar.

Černe če oblakov tud' odeje
Krije sinji nébesa obók,
Plamen strele šviga krog in krog,
Ne obupam! — sèrce se mi smeje —
Ako tudi je osode strup neznan,
Po nevihti je še lepši dan!

Ivan Tomšić.

Odgajaj tudi za národ!

Marsikomu še na misel ne pride, da je odgoja za národ tako potrebna, kakor sploh bolj ali manj vsi nameni, ki jih ima prava odgoja na čelu. Če se odgoja za národ zanemarja, ni drugače, da imamo domá ljudi, katerim je prav malo, ali jim ni celó nič mar, ali je njih národ srečen, ali nesrečen, ali se mu pripravlja vesela, ali kalna prihodnost i. t. d., in resnica je, da le taki domači vnemarneži so naj bolj krivi, da se domača zavest zatira in da národ ne napreduje po naravni svoji poti — do prave sreče in blagostanja. Kdor pa je za svoj národ malomarec, radi omerznejo v njem tudi druga lepa čutila — posebno ljubezen do bližnjega, ter ne pozná drugega na svetu, kakor samega sebe in tudi ne druge sreče, kakor samo svojo. Da si s takimi sebičneži tudi splošna država ne more kaj opomoči, je tudi gotova resnica. Sebičnež podpira vse, pa le tako dolgo, dokler se mu kaže korist in dobiček; kedar pa mu pogorí upanje do njegove lastne sreče, ne pomaga nikoli drugim gasiti — jih varovati nesreče.

Kako pa se odgaja za národ?

Iz družinskega življenja je Bog osnoval národ; tedaj se mora odgoja za národ začenjati že pri odgoji za družinsko življenje. Tesno človeško serce mora se bolj in bolj vnemati za vedno večje okrožje — za vso rodovino, za več družin, za vso deželo — za ves svoj národ in dalje za državo in splošno človeštvo. Kdor zamaši prvi vir — pravi družinski odgoji, ta uniči višji občutek pravega domovinca in državljana — in celó ljubezen do splošnega človeštva. Kdor se že domá v domači hiši vadi spolnovati zapovedi: „Spoštuj očeta in mater!“ in „Ljubi svojega bližnjega!“ ta stori to tudi zunaj domače hiše, najpred do svojih bližnjih, potem pa brez razločka do vsakega, naj si bo tega ali unega národa. Perva podlaga za národ izhaja tedaj iz ljubezni do domače hiše. Pozneje pa naj modri odgojnik mladini tudi kaže:

1) kaj je sploh národ, kateremu národu se prišteva, kako se godí temu národu, ktere dobre in ktere pomanjkljive reči ima na sebi, in kaj ga sploh prav osrečuje.

2) Mladina naj izvé, kaj in kako naj po svoji moči že sedaj, kako pozneji naj bolje koristi svojemu národu.

3) Naj se mladinsko serce pri vsaki priliki vnema za pravo ljubezen do národa.

4) Z ljubeznijo do národa naj se združuje tudi ljubezen in vdanost do splošne domovine — do deržave in njenega vladarja.

Drobtinice prestavljenim in nastopnim učiteljem.

Spisal *Fr. Govekar.*

III.

Zveličar je svojim učencem priporočal „kačjo modrost“ in „golobjo priprostost“. Ravno tako pa naj bo tudi učiteljem kačja opaznost združena z golobjo priprostostjo zgled modre obhoje z bližnjim. Ne dá se tajiti, da imajo kače, razun nekterih gerdih in neposnemovanja vrednih lastnosti, res pravo modrost. Znano je, da kače, kedar čutijo nevarnost, svojo glavo varno zakrijejo pod se, in da z bistrim očesom nasprotnika že od daleč zapazijo, in bežé; le kedar jih razdražiš, se ti stavijo v bran. Od golobov se pa pripoveduje, da imajo le prav malo žolča. Po tem nauku naj bo učitelj prizanesljiv, pa tudi ojster, kedar je potreba. Govori naj malo, pa naj prej vse dobro premisli; praznih razgovorov ne raznašaj! Bodi pravičen do vsakega, in zvesto spolnuj svoje dolžnosti! Gotovo bi pa bilo tudi med učitelji, predniki in vaščanji več zadovoljnosti in veselja, ako bi se vsi učitelji ravnali po tem nauku. In kdo more tajiti, da bi ne bil sad našega truda obilniši! Pa žalostna resnica je, da se nekteri učitelji dobivši službo nespodobno in nerodno obnašajo, ter tako sebi in vsemu učiteljskemu stanu delajo sramoto, prednikom pa velike sitnosti; to se godi zavoljo nevednosti, nekaj pa tudi zavoljo tega, ker rabijo nepripravne pripomočke, da bi si pridobili ljubezen pri odrasčenih in otrocih.

Taki nespodobni pripomočki, p. so: 1) mehkota in prizanesljivost v rečeh, ktere so gotovo napak, in so učencem bodi si kakor koli škodljive; tedaj ako ravnaš ž njih nerodnostjo in hudobijo prizanesljivo, da bi si jih le, kakor pravijo, dobre in vesele ohranil. 2) Ako se nekterim prikupuješ, druge pa bolj preziraš. 3) Ako se poganjaš za zadovoljnost in za to, da bi te ljudje hvalili, in če to izvira iz prevelike sebičnosti, ali boječnosti, in se bojiš materialne škode, ali pa

zaničevanja, pa tudi vsako prizadevanje, se ž njimi spraviti, ako se ti bolj jezne kažejo, kakor drugikrat. 4) Mehkota na tvoji strani, kedar imaš komu kaj odreči, ali od koga kaj pravičnega zahtevati. 5) Ako vsakega vedno zagotovljaš, da ga imaš rad, in da mu dobro hočeš. „Kjer je mnogo vpitja, je malo vžitje“. Boljši pripomočki od teh so pa ti le: 1) Obnašaj se povsod nekako neprisiljeno vljudno, kakor ti velewa nepokvarjeno dobro serce. 2) Bodi povsod in vselej pravičen, in ne daj se pregovoriti, da bi za en las odstopil od te čednosti. 3) Bodi miroljuben in enakoserčen. 4) Kaži se mladini in vsem, ki te potrebujejo, pravega očeta in prijatla. 5) Bodi, kolikor moreš, vedno veselega serca, in varuj se, da se te ne prime nekaka puščoba, za katero hira veliko učiteljev, in so pravi nezadovoljneži, in rekel bi, sitneži na svetu.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XLVI.

T. Kakor Jungman, tako uči tudi Miklosič, da je beseda pan iz poljskega prešla v česko in drugo slovansko slovstvo. Bili so celo povestničarji vzlasti poljski, kateri so pripovedovali, da je Pan bil Slavov sin in po njem da se je imenovala dežela Panonija; drugi pa, da je sansk. pan to kar voda, staron. wanda, in da so potem Panonci bili Vandi — Vendi, Benečani pa Lužičani! (cf. Mitth. hist. V. 1846).

U. Poljaki niso dobri slovaki ali slovničarji, sem slišal v časih.

T. Čehi so plemiče svoje imenovali zeman; pozneje so se poprijeli naslova „pan“ za veliko gospôdo, in konec 14. veka so jeli tudi v sv. pismu rabiti „pan“ namesti „hospodin“ (vid. Jireč. Kön. Hdsch.)

U. Tedaj je zeman slovanska beseda?

T. Iz česke zem' — země, t. j. slov. zemlja, zeman (-anin - čin, mn. ane) je zemljak, premožniši kmet ali posestnik zemljiški (ein Erdbewohner, Landedelmann), ženska pa se kliče zemanka, zemánica.

U. To je prav, ker imamo po Slovenskem mnogo Zemanov, kateri se pišejo se vé „Seemann“, ter menijo, da je

njihov primek nemškega vira. — Zemljak je bil Adam toraj, in v nekem kraju pri nas sta si skoraj soseda Zemljak in Adamovec!

T. Paní je čes. gospa, panna pa deva ali devica (panna Maria, virgo Maria); hrov. gospica ali slov. gospodičina je čes. tudi šlechtična in slečna, in tudi to imenovanje so menda pozneje dobili od Poljcev.

U. Ali je v navadi še katerim Slovanom?

T. Rusje pravijo sicer šláhta - tič, šlahetstvo, šlahetnij -skij (Edelmann, Adel, adelig) pa malokdaj; mislim, da ni sploh v navadi.

U. To je pa naša žlahta in žlahtna gospoda, — mar ne? Kakor se mi dozdeva, se je o tej besedi že marsikaj slovenski pisalo, in ne vém, jeli že pravda dognana.

XLVII.

T. Zadnjikrat je pisal o besedi žlahta in žlahtni P. Ladislav ter dokazoval, da ni nemškuta ali germanizem.

U. Ali je pa tudi dokazal?

T. Beri v Novicah l. 1863, str. 43!

U. „Taka je tudi z besedo žlahta; althochd. je povedala beseda slahta to, kar sedanje „Geschlecht, Gattung“. Oni (Nemci) so jo spremenili v „Geschlecht“, mi (Slovenci) jo imamo pa še, kakor je bila. Toraj je dobro rečeno „midva sva si v žlahti“, to je, sva ene rodovine. Tisti soroden pa je nekako neroden, ker je sestavljen. In tako tudi izpeljani prilog žlahtni (nobilis) se skozi in skozi vjema s primitivnim pomenom, kdor namreč več slavni narodov ima, da je že po prededih znan, in da izvira iz slavne rodovine, ta je žlahten človek. Saj tudi Ciceron pravi: Nobilis etiam sic definitur, ut sit is, qui imagines majorum habet. Verr. V. 14. Nemci so spremenili besedo in pomen, mi pa imamo oboje.“

T. Že l. 1846 so nekteri Ipavci ljubim svojim Novicam svetovali, da bi prav bilo razloček delati med besedama „žlahno“ in „žlahtno“, zakaj „žlahni gospod“ je plemenitnik; „žlahtni fant“ bi pa pomenilo fanta iz žlahte, iz rodú i. t. d. — Ali že takrat jim je vredništvo odgovorilo, da Rusje, Poljci, Čehi in vsi drugi Slovani, ki imajo to besedo, ne delajo razločka med žlahno in žlahtno, temuč pišejo in govorijo žlahtno; ravno tako razlaga to besedo Murko v svojem besedniku;

da Ipavcem in nekterim drugim Dolencem navadni izrek „žlahno“ ne pomeni nič drugega, kakor žlahtno, in da oni zamolčé v govorjenji *t*, ker sploh vse slovenske besede mehkeje izrekujejo; da namesti žlahtnik (Adeliger) jim je ljubši beseda plemenitnik, ker beseda žlahtnik (Anverwandter) bi utegnila večkrat zmešnjavo napraviti, če postavim rečemo: žlahtnik je bil tukaj — ne vémo, ali je bil kdo od žlahte, ali kak žlahten gospod. — Šest let pozneje so ponatisnile Novice sostavek: „Poskušnja stare slovenšine po Ipavskim in Primorskim“, ki ga je bil spisal slavni Vertovec l. 1844 z neko opombo, ktera se z uno prošnjo verlih Ipavcev popolnoma vjema.

U. Glasi se opomba tako-le: „Žlahta ali sorodovina (Verwandschaft) iz nemške besede „Geschlecht ali Geschlacht“. Treba je, da razločimo žlahtno in žlahno. Žlahtno je, kar žlahto (Verwandschaft) zadeva, na priliko, žlahtna dedišna itd. Žlahno pa (brez *t*), kar je posebno dobro, blago, verlo, pitano, - mende od tod, ker so južni Slovenci in sosedje Lahov boljši reči nekdej od Lahov, iz Lahov dobivali, na priliko žlahno sukno (Padvan iz Padue), žlahne breskve, vina itd. Od tod beseda žlahnost; zato se pravi požlahniti se = v žlahto priti (in die Verwandschaft treten), — požlahniti se = se izverstno poboljšati (sich veredeln); zato dobro rečem in pišem: Tone in Jaka sta se sicer požlahnila, pa ne še požlahnila, sta divja kot pred“.

T. Ker je bilo pisano to že prej, mu veljá torej vse, kar so bile Novice odgovorile verlim Vipavcem.

XLVIII.

T. Vertovcu nasprot kaže učeni dr. Rački, da so Nemci besedo „Geschlecht“ olikali si iz slovenščine, ter pravi, da se slov. šlahta vjema z narodopisnim Leh - Ljah, kakor tudi Vertovec izpeljuje svoj „žlahni“ od Lahov. Ker je to, kar piše Rački v „Odlomci iz državnoga práva hrvatskoga u Beču 1861“ str. 132. 133, prav znamenito in lahko razuméti, beri in razglasi rojakom svojim v njegovi lastni besedi.

U. »Ime Léch', ljech razjasnuje se riečju stsl. léha... znamenjućom grč. *πρασιά*; lat. areola, agellus, njem. ackerbeet. S toga ime ljech znači posjednika zemlje, lastnika zemlje, vlastelina, kô što u Českoj i Moravskoj sbilja ovaj stari naziv zamienl se drugim mladjim i razumljivijim, najme zemanín, zemêní, zemên. Ovo ime ne samo je uzko skopćano s narodopisnim léh', ljah', kô što već Nestor zove Poljake (i

danas Poljaci u ravninah zovu se »Lehy,« a u brdah i gorah »Gorali«, več i sa st. poljskim imenom *šlachta*, *šlachcié*, n. pol. *szlachta*, *szlachcié*, čes. *šlechta*, *šlechtic* potekšim iz korena *lech*, *ljach* s priduškom *s*, *š* (*š-lech-ta*), pačè i njem. *ge-schlecht* polazi od slovenštinè, jer se ono javlja u njemštini dosta kasno i to u stranah, gdje Njemci sa Slovjeni bivahu (mjesto *Ge-schlecht* rabi se u got. kuni, stnem. *chunni*, skan. *kyn*).

Dakle *lech* i *šlechta*, *šlechtic* t. j. zeman, vlastelin i plemstvo, plemić jesu pojmovi nerazdruživo spojeni u slovenskom jezikoslovju. Na početku *lech*, vlastelin imao se zvati svaki slobodan vlastnik, gospodar zemlje; nù kašnje samo imućniji posjednik prostranijih zemalj, do kojih dodjè što baštinom (dedinom), što radi svojih zasluga vladocem nagradjen iz narodnoga, nenasljednoga imanja. Od to doba *lech*, vlastelin ili vlasnik većega imetka, kao što i čitav mu rod (odatle sloven. *šlahta* = rodbina), ili pleme u znanu užjem, na koje predjè taj imetak, zauzeše višje mjesto med svojimi suplemenici toli u gospodarstvenom smislu, koli u državnom, pošto s materialnimi interesi vazda su skopčani i državni. Što je indi prije znamenovalo svakoga slobodnoga gospodara, to kašnje označivaše neki razred. Odtale *lech*, *šlechta*, vlastelin dobiše posebno znamenovanje; a *šlechta*, plemstvo, plemić t. j. koj polazi od stavnoga plemena, roda, počè znamenovati ljude višjega stališa.

Plemstvo indi u narodu slovenskom nije vuklo svoje loze (roda) iz poganskoga basnoslovja, iz kakove odličnije krvi ili srodstva s nadzemskim svijetom; niti nebijaše ono izključivom povlasticom gospodujućega naroda, prema komu staro pućanstvo u zavojštenih (zmaganih) pokrajinah, bilo bi odsudjeno na vječno robstvo; već ono potečè iz agronomičnih odnošajih. S toga *lech* i *šlechtic* bez *leche*, *zemán* bez zemlje, vlastelin i plemić bez vlastništva u dotičnom rodu ili plemenu u javnom životu naroda slovenskoga nemože se pomisliti.

T. S tim v narodopisnem obziru silo važnim razlaganjem skleni Hicingerjevo na vprašanje: Kako pa je z besedami *žlah*ta, *žlah*ten ali *žlah*en? — ker se mi zdí naj verjetniše. Pisal je jezikoslovne in zgodovinske drobtinice v *Novicah* l. 1857, kjer na ravnost pravi, da »*ptujščine* ne po sili deržati v slovenščini«, pa tudi namesti tujih obilo domačih našteje za rabo in na zbiranje slovenskim pisateljem.

U. Med slovenskim ljudstvom, piše P. Hicinger, se besede »*žlah*ta, *žlah*ten ali *žlah*en« sploh močno rabijo, vendar ne edino; zdaj se hočejo prodajati za izvirno slovenske, in povsod vpeljati tudi v pisanji. Ima vse to zadosti temeljitega vzroka? Beseda *žlah*ta le preočitno opominja na staronemško *Schlacht*, zdaj *Geschlecht*, kar je toliko, kot slovensko pleme ali rod; nemška beseda pa se sploh izpeljuje iz korenike *schlagen*, kar pomenja dvoje: biti, tolči, tepsti

in razhajati se, razdeljevati se (na pr. „aus der Art schlagen“, „jemanden gut schlagen“). Se li enaka ali podobna korenika nahaja v slovenskem? Pomen tepenja bi se našel v podobni besedi, ako se nemški Schlag, žlak primeri s slovenskim zlo, zleg; pa kjer je žlahta, ondi se ne meni tepenje, ampak enako pleme ali enak rod, nasprot drugačnemu plemenu ali rodu. Paziti se mora tedaj na drugi pomen, na pomen razhajanja, razdelitve; in tu se nahaja v slovenščini beseda klati, ki obsega pomen razdeljenja in tolčenja, pobijanja (spalten, schlachten). Ta je z nemškim schlagen toliko v bližnici, kolikor se tihnica *k* po sorodnih jezikih sprehaja v *s* in *š*, in kolikor je tihnica *g* le mečje pojemanje prvega koreničnega glasú *k*; izvorna korenika oboje besede pa se nahaja v sanskritskem *kr*, ki pomenja mnogo: kriviti se, karati ali tepsti, in tudi deliti (podaljšana korenika je krt, slovensko krat). S slovensko koreniko klati pa se prihaja še dalje, namreč na koreniko plati, ki se razodeva v besedah pol, plat, spol. Tihnica *k* se namreč večkrat tudi sprehaja v tihnico *p*; v sanskritskem se ima sèm gredoče prthu, plat, stran, v latinskem pa pars, part, del, kjer je ohranjen še prvotni *r*. Kam se po takem pride na zadnje? Menim, da na besedo pleme; zakaj kaže se, da je zvezano ravno s koreniko plati, in v rodu z besedo plat, spol, v poslednje pa, ako se povzame vse izpeljevanje, je tudi v rodu z nemškim schlacht, geschlecht. Kako tedaj nam je treba rabiti besede žlahta in žlahten ali žlahen? Ni ravno nobene sile; dokler še niso pozabljene domače besede: rod, blagoroden, pleme, plemenit, in reki: smo si svoji, smo si v rodu, on je od rodú, tako dolgo se unih ptujk lahko zderžujemo, razun če jih hočemo rabiti kot poslovenjene ptujke. Vendar za žlahto drugi Slovani sploh le rabijo domače besede: rod, rodbina, rodstvo, svojstvo, pokrevenstvo, pribuznost, h katerim se utegne pridjati sorodstvo; za žlahtnost pa deloma sicer tudi rabijo ptujke šlahta, šlahetnost, šlahetstvo, šlehta, šlehtictvi, vendar niso še zavergli domačih plemenitost, blagorodnost, blagorodstvo, urozenstvo, urozenost, rodovitost.

P a š n i k.

(Dalje.) Sv. pismo učniku pové, da je bilo vse, kar se je godilo v stari in novi zavezi, prav modro osnovano in dobro pre-mišljeno. Kako modro je Bog izraelsko ljudstvo peljal iz Egipta in pripeljal v puščavo! Bog je hotel iz njih narediti sebi dopadljivo ljudstvo. Stari rod umerje v puščavi; Bog jim stavi zakone na sinajski gori, reši jih toliko stisek in nevarnosti; po božji naredbi se morajo ločiti od neverskih narodov, in maščujejo božjo pravico nad spridenimi Kananejci. — Kako lepo in modro vsnovana je bila božja naredba v poslednjih 3 letih, ktere je naš zveličar preživel na zemlji!

Naj poprej zmaga zopernika človeškega rodú, satana, potem tirja vero v sé, da je zveličar, ki ga je Bog ljudem poslal v odrešenje, in da ga ljudje spoznajo, jim pomaga vselej v njih stiskah in nadlogah, jim pové, da se je milost božja do grešnikov v njem prikazala; — vse to je imelo peljati do spoznanja, da je on njih pravi rešenik; pozneje pa se razodeva Sina božjega; to vero vterjuje posebno pri svojih učencih in apostolih; svojo božjo natoro pa razodeva pri spremennitvi na gori Tabor, kedar Lacarja obudi v življenje; naj častitljivše se pa to kaže pri njegovem vstajenji od smerti.

Kaj naj se učenik uči iz te modre božje osnove, ktera se je skupaj in posamesno tako lepo speljevala?

Če si učitelj in odgojitelj spoznal edini in pravi namen keršanske odgoje, delaj previdno in modro, da izdeláš svojo nalogo. Vse, kar ti nasprotuje, odpravljaj, poslužuj se pa vsega, kar pospešuje tvoj namen. Ne preziraj tudi majhnih reči, ker tako se poklada kamen na kamen, da izraste veliko poslopje. Ne zapuščaj pota, ktereга si za pravega spoznal, nasprotovanje naj te nikdar ne odvodi od pravega pota!

Sv. pismo nam razločno pové, kaj je namen človekov na tem svetu, in vse priprave pripomorejo temu namenu. V stari zavezi se glasi: „Bodite sveti, kakor sem jaz svet“ in v novi zavezi: „Bodite popolnoma, kakor je vaš Oče v nebesih popolnoma“. Ze pri stvarjenji prvih dveh človekov je Bog rekel: „Naredimo človeka po svoji podobi!“

Namen človekov je tedaj ta, da si prizadeva Bogú podobn biti, ali kakor katekizem pravi, da človek Bogú spoznava, ga ljubi, mu služi, in da se enkrat zveliča. Ta poglavit-

ni namen naj ti bo vedno pred očmi, in pred vsem se zanj trudi in prizadevaj. To je dan današnji pred vsem potrebno, ker nekteri gojitelji pravijo, da se mora človek gojiti za človečnost; vse kar je človeškega naj se v njem povzdiguje na naj višjo stopinjo; taki imajo samega sebe za malika. Vsa takošna izreja ni drugega, kakor izreja v gerdo sebičnost. — Sam sebi je človek vse, bližnji pa le, kolikor ga potrebuje; tako ravnajo tudi živali, ki ljubijo tudi njim prijazna plemena. — Človek že zadobiva svojo veljavo, če premislimo, da je naj imenitnejša stvar božja na svetu, ktera je odmenjena v večno življenje, ktera naj postaja Bogú čedalje bolj podobniša. Kdor otroke to nauči, jih vse nauči; kdor pa tega ne stori, ta nič ne stori.

V zgledih in naukih stare in nove zaveze je neoveržljivo povedano, da je nebeško poglavitna reč, ktera se mora višej ceniti od zemeljske. „Iščite naj poprej božjega kraljestva in njegove pravičnosti, vse drugo vam bo priverženo“. — „Nespameten, še nocoj to noč bom tirjal tvojo duša od tebe, in to, kar si si pridobil, čegavo bo?“ — „Pojdi, prodaj vse, kar imaš, in hodi za menoj!“ „Poglejte tice pod nebom in lilije na polji i. t. d.“ „Nikar tedaj preveč ne skerbite, kaj bote jedli in pili, ali s čim se bote oblačili!“ — „Marija si je naj boljši del izvolila“.

Vsi ti izreki nam pravijo, da nebeško bolj čislajmo od zemeljskega.

(Konec prih.)

Narava in človek

v svoji pravi složnosti.

Spisal Živkov.

(Dalje.)

„Obleke ni vam treba si presti, ne tkati, ne šivati, in vendar imate kaj snažno in pisano suknjico, ktero donošeno prečudno spreminjate z novo. Tudi sejati, žeti in napajnih virov kopati vam ni treba; božja dobrotva vas povsod živi in napaja. In gerlice, vam je podarila prijazno, radostno serčice, da si lahko v sladkih pesmicah hladite in še človeka razveseljujete. O velika in preimenitna je vaša čast med živali! Zatega del, preljubi bratci! skerbno se varujte grešne nehvalnosti, in ljubite in hvalite za vse te darove svojega stvarnika, kar le morete!“

Ko premili svetnik tako govori, stegajo tički vratke, razpenjajo perotice, odpirajo kljunčke, priskakujejo veseli bližnji in vse verstno razodevajo, kako mili so jim sv. poduki. Ves ganjen ogleduje mož božji njihovo pisano krasoto; sprehajaje se med njimi, se marsikterega dotika s svojo halo, pa te plahe stvarice so brez strahú mirne okoli njega, in gledavcema se zdi, da se je nekdanji sladki rajski mir zopet na zemlji udomačil. Mahoma razferčijo, in prepevajo na vse moči hvalo in čast premilemu stvarniku in preljubemu božjemu možu. Vrativši se k pajdašema si svetnik oponaša, da je do sedaj božjo besedo kratil stvaricam, ktere jo tako spoštljivo poslušajo.

Nekaj priserčnega se pripeti, ko ta sveti mož umira. — Dosti škerjančkov do mraka plahih se vertí prepevaje nad samostanom, in hvaležno obhaja srečno smert svojega sv. prijatelja.

Tudi drugi svetniki so s tiči živeli v taki lepi zavezi. V dokaz le nekatere zglede iz „Mistike“ slovečega preučenega Goeressa.

On piše, da je okoli Florentinca Ubalda, kedar je delal na vertu, bilo vse polno ptic, ktere so na njem obsedale. — Kaj takega bomo še večkrat čuli. Če na neobljudenih otokih kdaj kaka barka prime, priletijo tiči in druge živali k brodarjem, in se jim brez strahú prijazno pridružijo, ker jih človeška zlahtna podoba zaupno k sebi vabi, dokler jih ne splaši neprizanesni, nesmilečni grozni človek. *) K svetnikom, ktere omenimo, pa jih ne vabi samo dozdevna zlahtnost telesna; temuč v njih sluttijo dušne prava, ktere ne ukanuje.

S samotarcem Gutla hom so se lastovice popolnoma sprijaznile, so pri njem v bajtici gnjezde delale, in vernivše se spomladi se mu sedale naravnost na rame, roke in persa, in so mu veselo prepevale.

Kristina čudovita je dostikrat na polje šla, različne tiče k sebi klicala, med njimi sedela, in jih je božala in poljubovala.

Sv. Brigida, opatica kildarska, je sklicevala z jezera divje gosí, ktere so urno priletele, se ji pustile božati, in so na njeni mig spet odletovale.

*) Latinec Plinij 10, 20. piše: „Na glavo mestnega župana Atelija Tuberera, ko je na tergu na sodnici razsojeval, se je usedal detal tako blizo, da ga je lahko prejel. Červojedec indiški je hitro krotek ko naša pitana pernad. Ravno tako gnjezdijo divje gosí vse po hišnih strehah v severnih krajih, kjer jih pri miru pusté. Humboldt Voyags II. st. 193. Makencie pot v Izlansko. pis.

Ko sv. Juta umira, ji sedi na oknu vse polno različnih tičev, kateri ji žvergolijo rajsko popotnico, kakor škerjanci sv. Francu.

Sv. Roza limajska, goreča molica božja, vse stvari vabi Bogá hvaliti ž njo vred, in kakor opanane ali začarane jo večkrat vbogajo. Tako je njeno zadnje leto neka ptičica o solnčnem zatonu ves postni čas k njenemu oknu na drevce se usedala in čakala na začetek vzajemnega petja. Ko Roza zapoje, prične mahom ptica prav rahlo, pa vedno glasneje in tanje, potem zopet rahleje, dokler ne vtihne. Roza začne z jarnim glasom svojo pesem. Ptica nekaj časa tiho posluša, pa zopet povzame, in tako se verstite vselej celo uro. Potem ptica odleti, pa pride drugi dan zopet ob pravem času.

Johana križevska v Kubasi pri Madridu je v tami govorila v latinskem, gerškem, arabskem, baškem in v drugih jezikih. Enkrat jo zaprejo, in nepustijo nikomu je poslušati. Čez nek čas pošlje opatica k nji gledat. Poslana sestra jo najde govoriti, ko poprej, in pri njej mnogo tičev, katerim se vidi, da jo svesto poslušajo; po tem prihitijo vse sestre, in se tega prepričajo.

Nekterim svetnikom daruje Bog čudovito moč, da se morejo v zračje vnašati, kakor se dim kviško vzdiga. Take okrožujejo tiči kaj radi, kakor p. sv. Petra alkanskega.

Kedar je po svoji pobožni zamaknjenosti vnešen visoko v zrak z razpertimi rokami v tamnu visel, prepeva prijazno dosti ptičkov okoli njega; posedajo mu tudi na roke, in ne pobegnejo, dokler se spet ne zavé.

Od mnogih duhovnov, samotarov (samojamov) in svetnikov se bere, da so ptiči od daleč k njim hiteli, jim s pešice zobali in svoje naj mičnejše pesmice peli.

Orli in drugi ropni ptiči so se jim ponudili strežnike in tovarne na potovanji, ter jim ribe in drugo hrano prinašajo, kar se bere pri škofu Kutbertu, sv. Korbianu, cistarskemu opatu Štefanu, predgarskemu Ivanu časti vrednemu.

Sila zanimiv je labud sv. Hugo-ta škofa linkolnskega. Tisti dan, ko svetnik pride v svojo škofijsko palačo, priletí čisto neznan velik labud, pokolje vse labude bližnjega gradu razun same labudice, mu prihodnjo tovaršice. Sam pred škofom je krotek in prijazen; jim je iz roke; vtika glavico in dolg vrat v njihov široki rokav, in je noč in dan pri njih. Kedar od-

pótuje, odleti; ko se pa vračajo, že po tri in štiri dni naprej prihod oznanuje z nenavadnim gaganjem in letanjem. Služabniki so se terdno nanj zanašali. Le pri zadnjem škofovem povratu jim ne gre naproti, s težavo ga strežniki do njih spravijo, pa jim ni krotek, ni rad in odtava žalosten s pobešeno glavo.

Zares jim je dotekla zadnja ura, vendar pa še labud po njih smerti več let tú preživi.

Novice.

Od sv. Jurja v Slov. goricah. — Bodi odgovor zoper, ali za to, da se malo berilo v šolah, kjer se drugi in tretji razred skupaj podučuje, izpustí, naj še le pristavim sam, zakaj? in kdaj ga izpuščam.

Dobro še se spominjam besedi, ki so jih preč. g. Kostanjevec že pred nekterimi leti na skušnji pri sv. Barbari izrekli: „Naj učitelj ne gleda le na to, da učenci prebirajo veliko berilo od začetka do konca, in nič ne razumejo! Ta knjiga ni le samo za eno leto, tudi ni za dve, potrebno je še več, da se vsa pretrese. Med tem pa, dragi učitelj, te zagotovim, ako moreš komu vse oddelke velikega berila do čistega zjasniti, ne odgajaš le mladenča za dobro kmetovanje, — doktor je. Malo torej naj se za branje odločuje, kolikor namreč morejo otroci razumeti. Da zato ni vse bob vsteno, je zeló zeló potrebno, da se učitelj pri vsakem posamnem odstavku prav dolgo pomuja“.

Kdor bo si delal tedaj v branji dva razdelka, da že pri enem samem porabi toliko časa, ostane pa mu še zvun tega tako več drugih naukov, v katerih brez razločka skoraj ostati ne mora? Lahko pa učenci takrat v branji z večjimi napredujejo, ako se hitro že o začetku šolskega leta z njimi združijo. Lani smo tukaj tako napravili. Prišli so novinci hitro v jesen, nekteri boljših učencev pa so se predstavili v večjo šolo, kakor je večidel povsod v lotmerskem okraji navadno. Tam se tako tirja, — zapoved pa spolnuje. Še letos sva bila s čast. gosp. župnikom do pervega šolskega dne takošne misli. Prišli so starši z novinci, pa žalostni so se morali vrniti, da niso smeli svojih otrok v šolo zapisati. Pripihali so drugi vetrovi, s tem pa je zaostala tudi prestava učencev v večjo šolo, da se zdaj zoper mojo voljo v mali šoli prideva k 1. razredu še drugi razred, in se rabi malo berilo. Od kod pa to? od tega, da jih več gospodari. Gospod dopisnik od tukajšnjih dveh šol je pogrešal pri sv. Anni poduka na zemljevidu. Mislim, da tako tudi pri nas; toda reči morem, da, ako bi bili preč. g. dekan ukazali, kaj od zemljepisa brati, prepričali bi se bili, da naš zemljevid ne visí zastonj na steni. Ravno tako, kakor svetuje, da naj bi učitelj dal nabrati različnih posebno strupenih zelišč, in jih na dotičnem mestu v šoli shranjeval, je res tudi kaj dobra reč, da otroci za prihodnost iz branja imajo še kak poseben dobiček, in ne mlatijo prazne slame.

Da bi pa tudi naleteli na zelo podučiven kosček o strupenih zeliščah, bi imeli kmali pri rokah, nekaj strupenih nekaj drugih, ki smo jih med letom nabirali in spoznavali. Zavaljo neprijetnega duha pa smo jih na dan skušnje v predšolsko okno postavili. To vejo drugi gospodje! Drugo vse, kar se je pisalo, kaže, da gospod dopisnik resnično sodi in modro svetuje. Lepa mu hvala!*)

Iz Ternovega na Notrenjskem. Doversena je naša nova šola, katero je „Tovars“ v letošnjem 19. l. na strani 309. že omenil. — Res, kaj veličansko poslojje je! Nad vratni se ti že od daleč z zlatimi pismenkami blišči znani napis: „Veri in omiki“. Šolske sobe so v drugem nadstropji. Kaj prestorne in svetle so. Posebno je soba, kjer podučuje drugi učitelj (podučitelj) kaj svetla. Razsvetlujejo jo namreč 7 oken (4 od strani in 3 od zad). Je pa ta soba tako velika, da učitelj, ki tu podučuje, ne more se ravnati po besedah „Tovarsvih“, ki piše v „pedagogičnih pismah“**): „Preglasno v šoli govoriti je nepotrebno . . . Mladi učitelji živost podučevanja v tem iščejo, da preglasno . . .“ — kajti tukaj mora človek kaj zelo zelo na glas govoriti, ako hoče, da ga vsi učenci razumeje. V sobi za prvi razred je 22 klopi. Razdeljene so tako, da so na eni strani dečki, na drugi pa deklički. Sobo drugega razreda razsvetlujejo 4 okna, klopi ima 12. — Moški spol ni ločen od ženskega. Učiteljevo stanovanje pa je pri tleh. Soba za drugega učitelja je precej velika, prvi učitelj ima pa 2 sobi. — Sedaj pa naj „Tovars“ še pove, kaj o slovesnosti, ki smo jo obhajali pri blagoslovljenji te nove šole, kar se je godilo 11. preteč. mesca.

Po popoldanski službi božji šli smo iz farne cerkve v procesiji k novi šoli. Zbrala se je velika množica ljudstva. Šli smo lepo vversteni od cerkve proti šoli. Spredaj nesla se je šolska zastava, potem pa mali cerkveni zastavi. Za temi sta šla učitelja in gg. duhovni. Za njimi pa se je verstilo mnogo ljudstva. Ko pridemo do šole, se ustavimo. Prečastiti g. dekan se ustopijo na šolski prag, in nagovoré zbrano ljudstvo blizo tako le: „Farmani! danes obhajamo svečanost blagoslovljenja naše nove šole. Naj vam tukaj nekoliko besedi govorim k sercu. Mislim, da ne bodo brez koristi. Znano vam je, da je bila naša stara šola kaj slaba in nikakor pristojna za našo veliko faro. Bila je veliko premajhna za veliko število otrok, kateri so vgodni za šolo. Šolske sobe bile so tako majhne, da veliko otrok moglo je med naukom stati. Ker so bile pa šolske sobe zelo majhne, bile so zavaljo tega tudi nezdrave. To spoznavši, jeli smo vlani spomladi zidati novo šolo, ktera tukaj pred vami danes stoji dodelana. Glejte veličansko poslojje je naša nova šola, ktera faro našo stane blizo 10.000 gl.! ji je pa tudi malo šol enakih. Ljubi farmani! ker imamo sedaj tako lepo prostorno šolo, pošiljajte svoje otroke prav pridno vanjo, ker le tako se bode spolnoval njeni lepi namen. Če otrok ne hodi redno v šolo, se nauk nekako preterguje, in otrok potem zgubi veselje do

*) Le tako, če se pametno pomenkovamo in eden drugemu kažemo, kaj je prav, kaj ne, — boljšamo si svoj stan, in napredujemo,

**) Glej „Tovarsa“ l. 1864. l. 231. —

nauka. Starši! vi ste dolžni skerbeti za dušni prid svojih otrok! Ker pa mnogo vas ne umé svojih otrok duševno izobraževati (in če tudi kateri to umé, mu gostokrat opravila njegova tega ne dopuščajo), glejte! šola vam to nadomestuje. V šoli se otroci vadijo brati, pisati, številiti, se vadijo lepo obnašati — domá in v cerkvi, se vadijo kersanskega nauka. Glejte, kaka sreča za vaše ljubljence! Vsaki izmed vas, ljubi moji! si je morda že skušal, kako dobro je, če človek kaj zna; veliko zmed vas si je morda že skušalo, kako sitno je, če človek dandanes ne zna brati, pisati in drugih reči, ki mu jih je treba pri vsakdanjih opravilih. Torej vam konečno še enkrat rečem: Starši! če ljubite svoje otroke, pošiljajte jih prav pridno v šolo!“ — Potem so blagoslovili šolo. Mi pa zakličemo: Blagoslovi Bog početje naše! — 13. novembra jeli smo v novi šoli poučevati. Učencev se nam ne majnka. Iz tega se vidi, da besede g. dekana niso padle na skalo, ampak na dobro zemljo. Upamo, da bodo tudi dobri sad obrodile! Bog! —

Z.

Iz Turniš pri Polčanah. (Dostavek k mojemu dopisu v naslednjem listu „Uč. Tov.“) V 45. l. „Novic“ se je omenjeni dopisnik o šolskih rečeh zopet pokazal, in prav zoper četrto božjo zapoved brez usmiljenja obira starejše učitelje; to gotovo ni prav in lepo. Ako te učitelje terpi in še prav po sinovsko skerbi za nje naš šolski svetovavec, prečastiti gospod dr. Močnik, zakaj bi se jim li mi šopirili in jim grenili stare dneve! Kaj bi neki rekli častiti g. g. fajmoštri, ako bi se zoper nje vzdigovali mladi duhovniki in ž njimi tako delali, kakor se dela z nekterimi starimi učitelji! Berimo, kaj pravi o tem „Zagr. kat. list“. Med drugim govori tako le: Teret su župniku kapelani onakovi, koji njekim novotarskim duhom opojeni, istom tako rekav izletiv iz sjemeništa, hoće njeki reformatori župnikah i žapljanah da budu, sve hoće bolje da znadu, nego ostárjeli župnik slado svoje naj bolje poznavajući, te svim njegovim vredbam baš unatoč djeluju. Bilo pri objedu, ili inače u razgovoru, svačemu protuslove, da si tobože tim njeki nimbus visokoučenosti pribave. A takovi su i na prodikao-nici, — da je grdoba slušati, plenis buccis detonant, contra hoc vel illud vitium, kao da su se oni već posvetili, i kupusa više ne jedu. Kada god sam takova mladjega kapelana čuo tako bombardirati, pale su mi na pamet rieči iz pastirke mudroga Sailera: „Was würde ein alter Römer oder Grieche, was gar ein Morgenländer sagen, wenn er in unsere Versammlung träte, und den unbärtigen Knaben im Priesterge-wande vor alten und würdigen Männern solche Jugendübung halten hörte“ . . . Želetije pa tudi sploh, da kdor od šole kaj piše, naj bi to pošiljal „Uč. Tov.“, in ne drugim listom, ker ravno naš „Tovars“ je naše šolsko glasilo, — hic labor, hoc opus.*)

*) Naj bi to resnično voščilo ne ostalo na cedilu! Neki veljavni šolski gospod so svojim zbranim učiteljem rekli: „Učiteljski Tovars“ ist ein Exercierplatz der Schullehrer“. Mi pa pravimo: Tovars naj bo še več, kakor Exercierplatz, naj bo pravi učiteljski zbor, tečna učiteljska hrana, vesela učiteljska čitalnica, z eno besedo: zvesti tovarš v vseh okoliščinah učiteljevega življenja.

Iz Ljubljane. V zadnjem listu omenjeni razpis prečastitega ljubljanskega knezoškofijstva 6. preteč. m. s št. 605/402 do prečast. okrajnih šolskih ogledništev se tako le glasi: Slavna c. k. deželna vlada je 23. preteč. m. s št. 9743 c. k. okrajnim gosposkom (Bezirks-ämter) to le pisala: „Slišijo se pritožbe, da tukajšnji učitelji na deželi, ki po navadi svojo biro (posebno denarne doneske in šolski denar) pobirajo od hiše do hiše, morajo dostokrat poslušati bridke besede. Da bi se ta napaka odpravila, c. k. deželna vlada po §. 205 šolskega vreda prepoveduje to navado, da bi namreč učitelji sami pobirali svojo denarno biro, ter naročuje c. k. okrajni gosposki, da naj brez pomude tako vravná, da bodo za naprej te denarne doneske povsod v odmenjenem času pobirale srenje same, in jih brez toževanja odrajtovale učiteljem, kateri jim jih bodo pa pismeno poterjevali. Vsem takim in enakim napakam naj vprihodnje c. k. okrajna gosposka resno in prav ojstro stopa na pete, in je za to tudi sama odgovorna“.

Učitelji! ali ni to resna beseda, ktere smo že davno težko pričakovali? Spolnujmo na tanko svoje dolžnosti, potem pa se terdno deržimo svoje pravice!

— Iz Prage smo zvedili žalostno novico, da je 26. preteč. m. umerl vodja staromeške gimnazije, verli gospod Ivan Nečásek, nekdanji rodoljubni vodja ljubljanske gimnazije. V četrtek, 29. preteč. m. ob 10. uri zjutraj se je obhajala tudi v Ljubljani v stolni cerkvi slovesna črna maša zanj, kjer se je zbralo mnogo njegovih spoštovavcev. Bog daj poštenemu možu sveti raj!

— Za vodja ljubljanske gimnazije je postavljen in poterjen dosedanji profesor g. Jakob Smolej.

— „Tržaški Ljudomil“ je nehal izhajati.

— 11. list Gerbičeve „Lire Sijonske“ je že na svitlem, in ima zopet po svoji lepi navadi mnogo dobrega blagá. Zaostali listi pridejo kmali.

— V Ljubljani se je osnovalo dramatično društvo, ktero bo nabiralo in izdajalo slovenske glediščine igre.

— Za ta mesec je naznanjen v Gorici nov slovensk časnik z imenom: „Domovina“. Vredoval ga bo g. A. Marušič.

Premembe v učiteljskem stanu.

G. Anton Berčič, podučitelj na Verhniki, je postavljen za učitelja v Podvelb (Zoll), in na njegovo mesto na Verhniko pride g. Janez Strehovec, poterj. pripravnik.

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.